

този избор, оказал се една трайна привързаност, обзетост от една култура, една национална съдба, един национален колорит. Но аз ще кажа отново нещо съвсем просто: испанското е една възможност да се сътвори свят, да се помести една история в него, да бъде писателят наистина демиург, а не интерпретатор на една готова и завършена действителност.

Веднага чувам всички възражения: та нали Димитър Димов е опознал така системно, цялостно и подробно една действителна Испания, нали е съпреживял съдбата ѝ в един толкова трагичен момент от историята ѝ; нали – в края на 30-те години на миналия век – Испания е голямата тема на световната протестна политическа култура, а и на една специфична политизирана художествена култура. Тоест, нали Испания, испанските сюжети от 1932 до 1942 г. пораждат един мега-контекст, в който съвсем естествено, органично се помещава и романът „Осъдени души“.

Всички тези евентуални възражения спрямо провокативната ми теза са напълно основателни. Но аз ще продължа да я поддържам. Защото те не снемат твърдението ми, че Испания, испанското, испанските сюжети имат и тогава, и по-късно една по-добра общеевропейска чуваемост, придават на една възплътила ги творба сякаш по дефиниция по-добра общеевропейска съдба. Но не на това се дължи изборът на Димитър Димов. Отново настоявам: за него испанското е една писателска възможност да постигне монументалност, да осъществи истинска епическа дистанция, да представи себе си като творец без безусловната топла, майчинска, утробна подкрепа на родното, на котловинното (както беше модно да се говори през 60-те и 70-те години на миналия век). Може би ще бъде още по-предизвикателно да се каже, че въпреки всичките признания, които Димитър Димов има, въпреки славата, почестите и тиражите, българската литературна история се бои от подобни писатели, те развалят правилните схеми, разколебават типологиите за разгръщащите се и добиващи все нови и нови възплъщения класически, свързани най-вече с проблематиките на българското село, повествователни модели.